

‘Voor mij blijft de vrijheid altijd stralen’

Joachim Gauck over vrijheid en zijn leven in de DDR

Achtergrond - 17 december 2010

De Stasi is niet het hoofdthema in zijn leven. Joachim Gauck, oud-dominee en vooraanstaand lid van de burgerbeweging in de DDR, spreekt liever over de vrijheid. Aan de hand van zijn autobiografie vertelde Gauck tijdens een lezing donderdag in Den Haag over zijn bewogen leven.

De 70-jarige Joachim Gauck is bij veel Duitsers geliefd vanwege zijn rol in de vreedzame revolutie in 1989 in de DDR. Hij maakte deel uit van de burgerbeweging Neues Forum in Rostock, waar hij werkte als dominee. Vanaf 1990 beheerde Gauck tien jaar lang de archieven van de Stasi, de Oost-Duitse geheime dienst. De overheidsdienst werd de Gauck-Behörde gedoopt.

Afgelopen juni wist Gauck de presidentsverkiezingen in Duitsland spannend te maken, toen hij verrassend genoeg door de oppositie als kandidaat werd gepresenteerd. Onder het volk was hij populair, hij werd een ‘opa-Obama’ genoemd, maar uiteindelijk won de kandidaat van de regeringspartijen, Christian Wulff.

Gauck hield zijn lezing op uitnodiging van het Genootschap Nederland-Duitsland in de Duitse ambassade in Den Haag.

Zomer

Gauck begint met een beschrijving van een idyllische zomer uit zijn kindertijd. De Oostzee, het vakwerkhuis waar hij te gast is, een zeilboot, een opa die plat Duits spreekt en het 's avonds samen zingen bij het orgel in de kerk. Gauck noemt deze herinnering “winter in de zomer” want “met de herinnering aan één zomer verdrong ik de reden waarom ik daar was. Mijn vader was in 1951 opgepakt door de Russen en niemand wist waar hij was.”

Doordat zijn vader is opgepakt houdt Gauck zich al heel jong met politiek bezig. “Thuis was een heel andere wereld dan school. Thuis zat een huilende moeder, een scheldende oma, ongeruste vrienden. Maar op school werd verteld dat het niet lang meer duurde voor het communisme er was. Vadertje Stalin garandeerde dat.” Na jaren van onzekerheid hoort het gezin Gauck dat hun vader in Siberië is. In 1955 keert hij samen met de laatste krijgsgevangenen terug naar Duitsland.

“Thuis zat een uitgeteerde man. Hij had iets vertrouwds maar was mij toch ook vreemd. Ik was inmiddels 15 jaar.”

Veerboot

In 1958 begint Gauck aan een studie theologie. Hij wordt dominee in een nieuwbouwwijk in Rostock. Na de bouw van de Berlijnse Muur in 1961 wordt Gauck in toenemende mate geconfronteerd met het afgeschermd leven in de DDR. Op een dag maakt hij een wandeling met zijn zoontjes en zien ze de veerboot naar Denemarken varen. Zijn zoontjes willen graag eens meevaren maar Gauck moet ze uitleggen dat dat niet gaat omdat die boot uit West-Duitsland vertrekt. “Dat vonden ze zo ontzettend stom. Ik heb ze maar verteld dat het ijs bij ons veel lekkerder was. We werden provinciaal. We overdreven het bereikbare om het verlangen naar het onbereikbare te onderdrukken.”

Als dominee is Gauck trots op zijn onafhankelijke houding ten opzichte van het regime, maar dat blijft niet zonder gevolgen. “Mijn oudste zoon wilde arts worden maar omdat onze kinderen geen lid van de FDJ waren mochten ze niet eens naar de middelbare school.”

De kinderen van Gauck hebben in de DDR geen kansen. Zijn twee oudste zonen besluiten het land te verlaten. “Dat was een schok. Ik wilde dat ze bleven want we hadden ze nodig in onze kring van andersdenkenden. Maar mijn verstand zei me dat mijn kinderen recht hebben om te leven zoals zij willen.”

Vrijheid

In november 1987 verlaten Gaucks oudste zonen de DDR nadat ze vier jaar op toestemming hebben gewacht. “Het deed pijn dat ze zo vlak voor kerst weg moesten. Het voelde als de dood.” Ook al leest Gauck de passages voor, hij kan nog steeds niet met droge ogen vertellen over het afscheid. “Zo misten we op kerstavond ineens twee zonen, twee schoondochters en drie kleinkinderen.”

Gauck sluit zijn verhaal af met de vreedzame revolutie in de DDR in 1989. “Lente in de herfst”, noemt Gauck de historische gebeurtenissen in november. Het is voor hem aanleiding om een hartstochtelijk betoog voor vrijheid te houden. “Het kan zijn dat de vrijheid in de komende jaren aan glans verliest. Maar dit blijf ik me altijd herinneren: we hebben vurig verlangd naar de vrijheid, we hebben het heersende systeem omver geworpen en de vrijheid heeft ons niet in de steek gelaten. Het kan niet anders: voor mij blijft de vrijheid altijd stralen.”

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/654/voor-mij-blijft-de-vrijheid-altijd-stralen>